

<p>De freinetpedagogie in Nederland, een persoonlijke geschiedenis</p>	<p>Dit is de Nederlandse versie van het artikel</p> <p><i>La pédagogie Freinet aux Pays-Bas, une histoire plus ou moins personnelle</i></p> <p>dat augustus 2007 verscheen in Bulletin 87 van Amis de Freinet</p>
---	---

1 De pioniers¹

Zoals vermoedelijk overal, is de geschiedenis van de Freinetbeweging in Nederland een mengeling van historische plaatsen, levensgeschiedenissen en van politieke, onderwijskundige en artistieke ontwikkelingen. Een mengeling van objectieve feiten, subjectieve waarnemingen en persoonlijke herinneringen. Dat geldt ook voor mijn verhaal.

We zouden deze geschiedenis kunnen laten beginnen met de *Lijst van Pionniers, 1926-1940* (*Archives ICEM*). In de Nederlandse afdeling treffen we vier namen aan:

1. 1929/1930	Klaas Storm	École Saint-Paul.
2. 1932/1933	L.Spits	Blérik (Venlo)
3. 1937/1938	Johano Reisma	Amsterdam
4. 1937/1938	Bilderdijschool	Amsterdam-West.

Enkele opmerkingen over deze vier namen.

Om met de laatste te beginnen: dat de Bilderdijschool (in het Frans: *École Bilderdijk*) hier vermeld wordt, is opmerkelijk, omdat deze school genoemd is naar Willem Bilderdijk, een beroemde Nederlandse dichter uit de negentiende eeuw, tevens een conservatieve calvinist, anti-liberaal en anti-socialistisch. Dat betekent dus dat de eerste Nederlandse school die contact zocht met L'École Moderne een anti-moderne christelijke school was. Ironie der geschiedenis.

De naam Johano komt in Nederland niet voor. Vermoedelijk een drukfout en moeten we lezen Johan of Johanna en dus een onderwijzeres. Jaartal en stad zijn dezelfde als van de Bilderdijschool. Zou Johan of Johanna Reisma aan die school gewerkt hebben?

Over L.Spits heb ik niets kunnen vinden. Over Klaas Storm iets meer. Michel Barré vermeldt hem als een medewerker van Freinet bij de thematische ordening van het documentatiebestand:

Dit zijn de eerste schreden die, onder leiding van Lallemand, zullen leiden tot een ordeningsschema, dat in Nederland *Om alles op te bergen* zal gaan heten (...)

Gelijktijdig gaat Klaas Storm, een jonge Nederlander die Freinet hielp bij de CEL, door met een onderzoek naar het markeren van thema's met kleurplakkertjes²².

Maar dit is dan ook alles wat ik heb gevonden. Waar kwam hij vandaan? Wat dreef hem naar Saint-Paul en naar Vence en naar Freinet? Wat is er van hem geworden? Wanneer is hij teruggekeerd naar Nederland en wat heeft hij daar met zijn ervaringen gedaan? We weten het niet. Er valt een gat in de geschiedenis. Of is er iemand die meer informatie heeft?

2 De Werkschuit³

Eigenlijk begint de geschiedenis van de Nederlandse Freinetbeweging in 1950 met de oprichting van de *Coöperatieve Vereniging van gebruikers van Schooldrukkerijen De Drukkers op School*, kortweg *De drukkpers op school*. Niet lang daarvoor had een aantal maatschappelijk betrokken kunstenaars, onderwijzers en ouders in Amsterdam *De Werkschuit* (Le Bateau Travail) opgericht: in een tot werkplaats omgebouwde zandschuit kwamen kinderen en hun opvoeders tekenen, schilderen en boetseren. Later ook schrijven en drukken.

De schuit lag in de Amstel. Men wilde er mee door het land trekken om overal kinderen en volwassenen in aanraking te brengen met vrije expressie, maar er waren twee problemen: de schuit kon niet onder de vele bruggen door; en als ze haar ligplaats in Amsterdam zou verlaten, zou ze die nooit meer terugkrijgen. Dit had echter heel positieve gevolgen: noodgedwongen werden overal in het land soortgelijke artistieke werkplaatsen opgericht, die nog steeds bestaan, en allemaal, hoewel niet in schuiten maar in gebouwen gevestigd, de naam *De Werkschuit* dragen.

De doelstelling van *De Werkschuit* was tweeledig:

- a. Bij kinderen via vrije expressie waardering voor moderne kunst ontwikkelen. Dat sloot aan bij de opvattingen van Willem Sandberg, die als directeur van het internationaal bekende *Stedelijk Museum* van Amsterdam opzienbarende tentoonstellingen organiseerde met werk van kinderen en van internationaal beroemde (toen vaak nog beruchte) kunstenaars als Lucebert, Karel Appel en Dubuffet die zich, evenals Picasso voor hen, door kindertekeningen lieten inspireren.
- b. Het bevorderen van een harmonische persoonlijke ontplooiing door het creatieve vermogen van kinderen en hun opvoeders te vergroten. Op *De Werkschuit* werden kinderclubs begeleid door kunstenaars in tekenen, boetseren, muziek en toneelspel. Daarnaast waren er cursussen voor ouders en onderwijzers.

3 Paul Lange en Amsterdam⁴

Tot de oprichters van *De Werkschuit* behoorde Paul Lange, die sinds 1948 over Freinet en freinetonderwijs publiceerde in het tijdschrift *Vernieuwing*, dat als uitgangspunt had:

Alle initiatieven, zowel culturele, pedagogische als maatschappelijke, te steunen, die erop gericht zijn het welzijn van het kind, in de meest ruime zin van het woord, te bevorderen, nu en in de toekomst.

Paul Lange was leraar Frans aan een lyceum, die via enkele collega's in Frankrijk kennis had gemaakt met de freinetpedagogie. Hij bezocht ook enkele malen het bureau van de ICEM waar hij Michel Barré leerde kennen. De laatste berichtte mij daarover:

Ik ken de Nederlandse tak van de Beweging van de Moderne School sinds de jaren vijftig en uw vriend Lange (wiens de voor naam ik ben vergeten) had al voor de oprichting van de FIMEM in de zomer van 1951 een internationale bijeenkomst georganiseerd waar ik niet bij kon zijn, omdat ik me bezig hield met de kinderen in de Freinetschool te Vence die niet naar huis konden⁵.

Lange introduceerde de opvattingen van Freinet door aan zijn vrienden van *De Werkschuit*, met als gevolg dat ook creatief schrijven en drukken deel gingen uitmaken van het artistieke cursusprogramma. En dat inspireerde enkele Amsterdamse onderwijzers om op hun school freinettechnieken te introduceren. Daaruit ontwikkelde zich een groep van Amsterdamse freinetscholen, waarover later meer.

4 Frans Versluis en Delft⁶

Er ontstond nog een tweede verbinding tussen *De Werkschuit* en *De Drukpers op school*: op een school in Utrecht, gelegen in het centrum van Nederland, ging men ook werken met de drukpers, en de directeur van die school, B. Velthuis, werd bestuurslid van *De Werkschuit*.

Een andere onderwijzer in Utrecht, Frans Versluis, wiens school nog bestaat en nog altijd freinetschool is, werd de eerste voorzitter van *De Drukpers op school*. Deze coöperatie was allereerst een handelsvereniging, die materiaal van de CEL in Nederland verspreidde, maar trachtte ook de freinetpedagogie te verbreiden door het bulletin *Contactorgaan*, dat aanvankelijk slechts 70 abonnees telde.

Door aankoop van een drukpers werd men lid van de coöperatie die in de jaren tussen 1950 en 1970 soms 200 leden bezat, waarvan maar weinigen werkelijk actief waren in de beweging. Dat veranderde in 1970. Toen werd Frans Versluis directeur van een school in Delft, de stad van Vermeer, gelegen tussen Den Haag en Rotterdam, waardoor de zetel van de coöperatie werd verplaatst van Utrecht, in het centrum van Nederland, naar het westen.

In zijn nieuwe woonplaats nam Versluis deel aan het overleg tussen de directeuren van de openbare scholen, waar hij een sterke behoefte aan een samenhangende visie op onderwijsvernieuwing aantrof. Met grote belangstelling luisterden ze naar zijn uiteenzettingen over de freinetpedagogie, die zij vervolgens, naar voorbeeld van Versluis, gaandeweg invoerden in hun scholen. Zo ontstond een nieuwe, actieve kern van de coöperatie met ongeveer 30 leden, verdeeld over vijf nauw samenwerkende scholen die zich ook gezamenlijk als freinetscholen profileerden. En nog altijd is Delft een belangrijk steunpunt voor de Nederlandse Freinetbeweging. In de jaren 80 en 90 zijn de scholen, toen de overheid schaalvergroting nog beschouwde als een van de voornaamste oplossingen voor tal van onderwijsproblemen, gefuseerd tot één school met drie locaties.

5 Anton van der Wissel en Groningen

Anders dan de Delftse groep telde de Amsterdamse groep ook onderwijzers van confessionele scholen. Bovendien was de oprichter, Paul Lange, geen onderwijzer maar leraar Frans aan een Montessori-lyceum, en stond de groep evenmin afwijzend tegenover ondersteuning vanuit de wetenschap, zoals blijkt uit de contacten met dr. Anton van der Wissel.

Deze psycholoog stond aan het hoofd van het Instituut voor Ontwikkelingspsychologie, verbonden aan de universiteit van Groningen in Noord-Nederland. Veel van haar afgestudeerden vonden een baan in de schoolbegeleidingsdiensten die in de jaren 70 en 80 overal in het land in aantal en omvang toenamen. Gestimuleerd en gefinancierd door de overheid hielpen deze instellingen op de scholen de onderwijsvernieuwingen in te voeren die aan de universiteiten bedacht en ontwikkeld waren.

Tegenover deze academische en technocratische en van bovenaf opgelegde veranderingen bracht Anton van der Wissel zijn studenten in aanraking met de verworvenheden van *traditionele vernieuwingsbewegingen*, zoals ze in Nederland genoemd worden: Montessori-onderwijs, Vrije Scholen, Dalton, Jenaplan, Freinetonderwijs. Van der Wissel bezocht ook met zijn studenten vernieuwingscholen, waaronder De Weerschool in Amsterdam, een freinetschool onder leiding van de begaafde schooldirecteur Goof Donkersloot. Vanaf die tijd groeide zijn belangstelling en inzet voor de freinetpedagogie.

Hij zag het als zijn taak de freinetbeweging te ondersteunen en de freinetpedagogie een wetenschappelijke basis te geven. Dat deed hij door publicaties in vooraanstaande pedagogische tijdschriften en door aan zijn instituut een *Werkgroep Freinetproject* te formeren die vergelijkend onderzoek verrichtte, bijvoorbeeld over motivatietheorieën. Zelf werkte hij aan het toegankelijk maken voor Nederlandse lezers van Freinet's belangrijkste teksten in de vorm van samenvattende vertalingen.

Geheel in lijn met de opvattingen van Freinet, achtten sommigen van zijn studenten het een vreemde gedachte dat zij na hun studie scholen zouden begeleiden, zonder zelf ooit in het onderwijs gewerkt te hebben. Dit leidde tot een overeenkomst met de als vernieuwend bekend staande PABO in Assen (zie §7), waardoor het mogelijk werd dat de psychologiestudenten uit Groningen tijdens hun studie een versnelde opleiding tot onderwijzer volgden. De meesten van hen gingen, voordat ze schoolbegeleider werden, eerst enkele jaren als onderwijzer werken. Sommigen voor altijd. En bijna allemaal werden ze voor kortere of langere tijd actief lid van de freinetbeweging.

6 Delft of Amsterdam⁷

De freinetbeweging in Nederland bestond nu uit twee actieve groepen van scholen en onderwijzers: één in Amsterdam en één in Delft. Tussen beide groepen bestond een cultuurverschil dat te maken had met beider oorsprong: Delft was ontstaan in scholen, was vooral een groep van schoolmeesters, geboren uit de behoefte aan een onderwijskundig concept; politiek gezien sympathiseerden de meesten met de communistische partij. De Amsterdamse groep was anders van samenstelling: niet alleen onderwijzers maar vanaf het begin ook kunstenaars en intellectuelen, behalve communisten ook pacifisten, libertaire socialisten, linkse christenen.

Dit verschil in cultuur vertaalde zich steeds meer in ideologische tegenstellingen. Zowel de Delftse groep als de Amsterdamse groep had aanhangers in de rest van Nederland. Gaandeweg ontstonden twee stromingen die van mening verschilden over verschillende kwesties:

- a. Moesten leden het uit het Frans vertaalde Handvest ondertekenen (Delft) of niet (Amsterdam)?
- b. Moest de beweging een eenduidig en duidelijk politiek profiel moest vertonen (Delft) of niet (Amsterdam)?
- c. Konden onderwijzers van christelijke scholen lid worden (Amsterdam) of niet (Delft)?
- d. Mochten behalve onderwijzers met een eigen klas ook studenten, onderwijskundigen, pabo-docenten lid worden (Amsterdam) of niet (Delft)?
- e. Moest de freinetbeweging zelfvoorzienend zijn (Delft) of mocht zij zich laten ondersteunen en begeleiden vanuit de wetenschap (Amsterdam) ?

De tegenstellingen werden heel duidelijk toen in 1973 de Amsterdamse groep een eigen handelsonderneming in het leven riep: *Stichting de Moderne School*. De breuk werd definitief toen in 1975 in Delft de FBN (*Freinet Beweging Nederland*) werd opgericht, een vereniging van onderwijzers naast de coöperatieve onderneming *De Drukpers op School*. En vervolgens creëerde de Amsterdamse groep in hetzelfde jaar de NBF (*Nederlandse Beweging van Freinetwerkers*).

Toen ik me in 1975 bij de freinetbeweging wilde aansluiten, zonder enige kennis van de voorgeschiedenis, kwam ik evenals alle *freinetisten* in Nederland voor de vraag te staan: 'Delft' of 'Amsterdam', FBN of NBF? Voor buitenstaanders was het verschil tussen de twee bewegingen niet groter dan het verschil in volgorde van de letterwoorden FBN of NBF, in feite een belachelijke sektarische stammenstrijd, vergelijkbaar met die in sommige gereformeerde kerken of bepaalde links-politieke splintergroeperingen.

Voor mij staat vast dat deze beeldvorming bepalend is geweest voor de geringe groei van de freinetbeweging in een bruisende periode van maatschappelijke, politieke en culturele vernieuwing, die een vruchtbare voedingsbodem was voor een vernieuwende onderwijsbeweging met een integrale en samenhangende onderwijsvisie maar tegelijk open, links maar ondogmatisch. Deze kansen hebben de Vrije-, de Jenaplan-, de Montessori- en de Daltonscholen wel gegrepen, die dan ook snel in aantal toenamen gedurende de jaren 70 en 80.

Aantallen scholen in Nederland^a

In 2004 telde Nederland ongeveer 7000 scholen (met in totaal 1,5 miljoen leerlingen). Daarvan is ongeveer:

- (a) 33% openbaar onderwijs;
- (b) 34% katholiek onderwijs;
- (c) 27% protestant-christelijk onderwijs;
- (d) 8% andersoortig: islamitisch, hindoeïstisch, joods, interconfessioneel en algemeen onderwijs.

Alle scholen van de groep (a) worden bestuurd door de gemeentelijke overheid. Alle scholen van de groepen (b), (c), (d) worden bestuurd door een stichting of een vereniging van ouders.

Vernieuwingsscholen vindt men bij alle vier groepen. Er zijn bijvoorbeeld openbare, protestant-christelijke, interconfessionele en algemene freinetscholen.

Van de Nederlandse scholen behoren er 750 scholen tot een van de volgende vernieuwingsbewegingen:

Daltononderwijs: 280
Jenaplanonderwijs 200
Montessori 160
Steinerscholen 95
Freinetscholen 15

7 Freinet-opleiding in Assen

Na vijf jaar onderwijzer en acht jaar leraar Nederlands op een lyceum, werd ik in 1973 in Assen, een kleine stad, 30 km ten zuiden van de universiteitsstad Groningen, docent aan een PABO, die dat jaar een innovatieproject gestart was. Mijn voornaamste taak daarbij was om als neerlandicus samen met een logopedist, een leraar dramaturgie en een onderwijskundige een nieuw programma voor de taaldidactiek te ontwikkelen. Nagenoeg onbekend met de freinetpedagogie en freinettechnieken en met meer belangstelling voor literatuur dan voor taaldidactiek, liet ik mijn studenten delen in mijn eigen poëtische ervaringen. Ik liet ze ondervinden dat ze, tot hun eigen verbazing, ook zelf in staat waren tot het schrijven van originele en eigenzinnige gedichten.

Daarna gaven ze poëzielessen op hun stageschool. De resultaten, vaak nog mooier, grappiger, ontroender en taalvaardiger dan hun eigen teksten, bespraken we tijdens mijn colleges. Zulke mooie teksten moesten bewaard blijven, juist voor de kinderen zelf. En dus werden de gedichten getypt, gestencild, gebundeld. Maar drukken zou nog mooier zijn. Van de directie mocht ik een drukpersje met enkele lettercorpsen aanschaffen. Een vriend, een amateurdrukker, leerde me zetten en drukken. En ik herinner me nog heel goed het

gevoel van verwondering en trots dat door me heen ging, toen ik mijn eerste drukwerkje van de pers nam en aan de wand hing⁹. Een gevoel dat mijn studenten ook ondergingen, toen ik ze leerde hun eigen gedichten te drukken.

Inmiddels werd zowel bij docenten als studenten de behoefte aan een samenhangende visie op emancipatorisch taalonderwijs gevoeld. En zo groeiden we gaandeweg, op heel natuurlijke wijze, naar de opvattingen van Freinet. En daardoor geïnspireerd zagen we steeds meer mogelijkheden om zijn technieken in praktijk te brengen: vrije tekst, verschillende druk- en illustratietechnieken, studies en albums, klassenvergadering.

De komst van de psychologiestudenten uit Groningen, op het spoor van Freinet gezet door Anton van der Wissel (zie §5), betekende een nieuwe impuls, na enkele jaren uitmondend in de opzet van een Freinet-specialisatie binnen het algemene leerplan van het instituut, naar voorbeeld van de Jenaplan-specialisatie, die al langer bestond. Het programma van de de Freinet-opleiding werd besproken met de beide bewegingen (FBN en NBF) en in 1984 officieel vastgesteld en uitgegeven in een publicatie van de PABO¹⁰.

De Freinetwerker¹¹

Ruim twintig jaar later kreeg het programma, met behoud van de essenties, een nieuwe opzet, waardoor het ook ingevoerd kon worden op andere pabo's. Dit leidde ook tot een nieuwe publicatie, een opleidingsboekje, waarin:

1. *Kennismaking met de freinetpedagogie* (wat valt je meteen op in een freinetklas?) - Anton van der Wissel.
2. *De eerste freinetwerker* (hoe Célestin Freinet proefondervindelijk zijn pedagogie ontwikkelde) - Rouke Broersma.
3. *Pedagogische kenmerken, een praktijkcode voor freinetwerkers* (een vertaling en actualisering van *Les invariants pédagogiques* - Rouke Broersma.
4. *Freinetwerker worden* (opleidingsprogramma) - Jimke Nicolai.
5. *Freinetwerker zijn en blijven* (actief zijn in de beweging, studenten helpen opleiden) - Jimke Nicolai.
6. *Verdieping en verdere studie* (organisatie van de beweging, nationaal en internationaal, adressen, een overzicht van literatuur en andere bronnen) - Jeroen Tans.

Dit boek wordt op drie PABO's gebruikt.

8 Van Delft en Amsterdam naar Enschede¹²

Tussen 1975 en 1978 bestond er tussen de FBN en de NBF nauwelijks contact. De rivaliteit leidde tot verhevigde activiteit. Beide groepen organiseerden stagedagen, verspreidden materialen van de CEL en verzorgden eigen publicaties: een bulletin, brochures over deelonderwerpen en praktijkverslagen, en vertalingen. Zo vertaalde Goof Donkersloot, vooraanstaand lid van de Amsterdamse groep, teksten van Freinet, zoals *Mémento d'Ecole Moderne* en *Le texte libre*¹³.

Voor sommigen werd al vrij snel duidelijk dat twee freinetbewegingen op de lange duur geen bestaansrecht zouden hebben en via persoonlijke contacten werd vanaf 1978 toenadering gezocht. De belangrijkste publicatie uit deze periode staat op naam van Drs. W.A.Jansen Schoonhoven: *De actualiteit van Freinet, opvoeding tot initiatief en gezamenlijke verantwoordelijkheid* (Nijmegen 1979)¹⁴. Deze pionierster van de Nederlandse beweging, die Freinet persoonlijk ontmoette en met Frans Versluis (zie §4) en anderen het congres van Aix-en-Provence (1955) bezocht, wijdt in haar boek zelfs geen woord aan het conflict.

De toenadering tussen beide groepen werd ongetwijfeld begunstigd door politieke ontwikkelingen van de jaren 80: de kleine politieke partijen, links van de grote sociaal-democratische Partij van de Arbeid, waarmee de meeste FBN- en NBF-leden sympathiseerden, gingen steeds nauwer samenwerken en fuseerden in 1989 tot

GroenLinks. Een jaar daarvoor werden FBN en NBF opgeheven en gingen beide groepen samen in *De Freinetbeweging*, met als zetel Enschede, een middelgrote industrie- en universiteitsstad in Oost-Nederland. Daar verscheen in datzelfde jaar een vertaling van *Pour l'école du peuple*¹⁵ door prof.dr. J.A.G.Tans, de vader van Jeroen Tans, onderwijzer aan de freinetschool te Enschede, die een werkzaam aandeel had in de totstandkoming van de nieuwe, gezamenlijke beweging, en in 1993 samen met PABO-docent John Bronkhorst een praktijkboek voor het Freinetonderwijs publiceerde: *Freinetonderwijs, een eigen wijze van onderwijs*¹⁶.

In 1991 kreeg het fusieproces zijn bekroning met het samengaan van beide handelsondernemingen tot *Coöperatieve Vereniging De Freinetwinkel*, een nieuw bedrijf voor het ontwikkelen en verspreiden van materialen en uitgaven.

Uitgaven van De Freinetwinkel na 2000

- **Digitale Infobrief.** Maandelijks e-mail bericht voor schooldirecteuren en verantwoordelijken.
- **FREINET NIEUWS.** Elke maand krijgen leden en belangstellenden dit informatiebulletin toegestuurd. Mei 2007 verschijnt nummer 117.
- **De Reeks.** Elk jaar verschijnt een brochure die de leden gratis krijgen. Ze variëren in omvang van 40 tot 194 pagina's. Thema's:
  1. *Leren kwalificeren* (2001). Auteurs uit verschillende onderwijsbewegingen.
  2. *Wie correspondeert die leert* (2001). Auteurs uit De Freinetbeweging.
  3. *Levend Lezen dat's de kunst* (2002). Auteurs uit Jenanplanbeweging en uit De Freinetbeweging.
  4. *Kennis en werkstukken maken met internet.* Jimke Nicolai.
  5. *Ondernemende kinderen tellen mee* (over de klassenkas, 2003).
  6. *Geef ze de ruimte* (over de leeromgeving, 2004). Auteurs uit de Nederlandse en Vlaamse Freinetbeweging.
  7. *Dat's andere taal* (over levend taalonderwijs, 2005). Auteurs uit Jenanplanbeweging en uit De Freinetbeweging. Dit is het meest succesvolle nummer uit *De Reeks*, kreeg een goede pers werd goed verkocht en wordt inmiddels op een flink aantal scholen gebruikt.
  8. *De Freinetwerker* (zie §7, 2006). Auteurs uit De Freinetbeweging.
  9. *Dat geeft de burger moed* (over burgerschapskunde, 2007) Auteurs uit Freinet- en Jenanplanbeweging.

Na publicatie van dit artikel zijn ook verschenen:

10. *Dat telt* (over levend rekenwiskundeonderwijs). Auteurs uit Freinet- en Jenanplanbeweging.
11. *Mooi werk* (over druktechnieken). Jeroen Tans.

- **De Freinetbibliotheek.** In deze reeks worden belangrijke vertaalde teksten van Freinet en over Freinet en de freinetpedagogie gepubliceerd. Inmiddels zijn de volgende delen verschenen:

1. Célestin Freinet, *Tony de Wees* (kinderboek, 2005, vertaling Rouke Broersma).
2. Michel Barré, *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd* (2006, vertaling Rouke Broersma).

Na publicatie van dit artikel zijn ook verschenen:

3. Rouke Broersma/Freek Velthausz, *Petersen & Freinet, Jenanplan & Moderne School* (2008).
4. Célestin Freinet, *De Moderne School* (2009, vertaling Rouke Broersma).
5. Célestin Freinet, *Minet* (kinderboek, 2009, vertaling Rouke Broersma).
6. Célestin Freinet, *Geraakt!* (autobiografische novelle) in één band met *Frontsoldaat in de Eerste Wereldoorlog* (fototekstboek, 2010, vertaling Rouke Broersma).

9 In Valthe begint de 21ste eeuw

In 1996 begint een nieuwe fase in de geschiedenis van De Freinetbeweging in Nederland. Het secretariaat wordt verplaatst naar Valthe, een dorpje in de provincie Drenthe. Is deze plaats aan de periferie van aardrijkskundig Nederland metaforisch voor de positie van De Freinetbeweging in pedagogisch Nederland? De getallen lijken deze indruk te bevestigen: de beweging telt in Nederland rond de 200 leden en slechts 15 scholen.

Maar de invloed van en de belangstelling voor de freinetpedagogie is veel groter dan deze getallen suggereren. Dankzij de freinetspecialisatie op PABO's in Assen (Noord-Nederland), Utrecht (Midden-Nederland) en Hengelo (Oost-Nederland) en dankzij een actief publicatiebeleid worden op tal van Jenaplan- en Montessorischolen, en andere vernieuwingsscholen, overal in het land, allerlei freinettechnieken gepraktiseerd: vrije tekst, klassenvergadering, levend lezen, levend rekenen. En soms zien we zelfs aspecten van het freinetconcept opduiken in officiële overheidsstukken. Zo wordt in de *Herziene Kerndoelen (2006)*¹⁷ aangedrongen op het gebruik van levensechte teksten en het creëren van levensechte communicatiesituaties als schoolcorrespondentie.

Zorgwekkender dan de geringe omvang zijn de gevaren die alle vernieuwingsbewegingen bedreigen:

1. De schaalvergroting tast de pedagogische identiteit van afzonderlijke scholen aan.
2. Scholen worden steeds vaker beoordeeld op makkelijk meetbare resultaten, zoals scores voor spelling en rekenen. Dat dringt ook vernieuwingsscholen in het defensief.
3. Door de statusvermindering van de leraar is het onderwijs gefeminiseerd en deze feminisering heeft de status verder doen dalen.
4. Het zeer grote aantal deeltijdbanen is niet bevorderlijk voor de noodzakelijke eenheid en eensgezindheid binnen het schoolteam en voor de betrokkenheid van alle teamleden.

Voor freinetscholen is vooral die betrokkenheid van alle onderwijzers van essentieel belang. Freinetonderwijs vraagt van hen meer dan klassiek, schools onderwijs. Dat vraagt om vakmanschap, kennis en inspiratie. Daarom ontwikkelt het bestuur, met instemming van de leden, een offensieve strategie, gericht op versterking van het zelfvertrouwen en een zelfbewuste presentatie naar de buitenwacht.

Deze plannen zijn verder uitgewerkt en voor een deel al uitgevoerd onder leiding van Jimke Nicolai, voormalig onderwijzer en schooldirecteur, nu PABO-docent en algemeen-coördinator van *De Freinetbeweging*. Om te beginnen is de organisatiestructuur aangepast.

In het stuk
**Freinet, Élise, de beweging en de
freinetpedagogie**
staat het organogram van
De Freinetbeweging.

Een tweede besluit: terug naar onze bronnen, nieuwe inspiratie opdoen in het werk van Célestin Freinet. Daarvoor werd in 2005 *De Freinetbibliotheek* (vertalingen van belangrijke teksten van en over Freinet) opgezet om de leden maar ook de buitenwacht voor het eerst of opnieuw in aanraking te brengen met de oorspronkelijke denkbeelden van Freinet.

Een derde stap: 6 oktober 2006 werd, onder de titel *Freinet 1896-1966-2006*, een landelijk symposium georganiseerd over de actualiteit van de Freinetpedagogie. Een zeer goed georganiseerde dag met onder andere:

- een prachtig theaterstuk, gespeeld door kinderen van de Freinetschool in Heiloo, van scènes uit Freinet's kinderboekje *Tony de Wees*;
- diverse ateliers van verschillende scholen;
- een forumdiscussie met pedagogen uit de Jenaplanbeweging en uit de Korczakbeweging, een vakbondsman en een politicus;

- toespraken van de nieuwe voorzitter John Bronkhorst, van de directeur primair onderwijs van het ministerie van Onderwijs, van zijn collega uit Vlaanderen;
- de presentatie van de Nederlandse vertaling van *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd*, waarbij de vertaler, Rouke Broersma, een toespraak hield en een boodschap van Michel Barré voorlas.

Een dag die buitengewoon inspirerend was voor de 400 aanwezigen, leden van de Nederlandse en van de Vlaamse Freinetbeweging. Een dag die ook buiten de beweging aandacht kreeg, mede door de publicatie van de Freinetbiografie. Een dag die een nieuwe impuls gaf aan twee volgende stappen:

1. Verdergaande samenwerking tussen de Nederlandse en de Vlaamse Freinetbeweging. De Nederlandse is strak georganiseerd maar klein van omvang (15 scholen), de Vlaamse is lossier van structuur maar telt, omdat er minder concurrentie van andere vernieuwingsbewegingen bestaat, veel meer scholen (55). Sommige optimisten dromen al van één Vlaams-Nederlandse beweging. Zover is het nog lang niet. Belangrijker is: betere afstemming van activiteiten, gezamenlijke publicaties, samenwerking bij de opleiding van freinetwerkers, meer contacten tussen Vlaamse en Nederlandse scholen. Een duidelijk signaal voor deze nieuwe ontwikkelingen is dat de Vlaamse ontwikkelingspsycholoog dr. Luc Heyerick, initiatiefnemer tot de oprichting van 7 Freinetscholen in de Vlaamse stad Gent, is toegetreten tot het bestuur van de Nederlandse Freinetbeweging.

Noodzakelijke actualisering

Het aantal freinetscholen in Vlaanderen nadert de 70, waaronder ook enkele scholen voor voortgezet onderwijs.

En zoals het er nu naar uitziet, gaan de Nederlandse en de Vlaamse freinetbewegingen in 2012 op in één Vlaams-Nederlandse Freinetbeweging.

2. Verdergaande samenwerking tussen de freinetbeweging en de jenaplanbeweging, gericht op de praktijk (scholing, onderwijspublicaties) maar ook theoretisch, historisch, cultureel. Zo werk ik, samen met Jenaplan-pedagoog Freek Velthausz, aan een publicatie over de briefwisseling tussen Peter Petersen en Célestin Freinet ([inmiddels verschenen, zie kader Uitgaven van De Freinetwinkel na 2000, hierboven](#)). Dezelfde Freek Velthausz heeft aangeboden om, naar het voorbeeld van de studiereis naar Duitsland, *In het spoor van Peter Petersen*, ons te helpen bij het organiseren van een soortgelijke studiereis naar het Frankrijk van Freinet. Daarbij is ons ook al steun en gastvrijheid aangeboden door *Amis de Freinet*.

Noten

- ¹ Gegevens ontleend aan : *Archives ICEM*, www.freinet.org.
- ² MICHEL BARRÉ, *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd*, De Freinetbibliotheek 2, Valthe 2006 (p 109).
- ³ Gegevens over De Werkschuit en Paul Lange ontleend aan www.taalvormingentaaldrucken.nl.
- ⁴ Idem.
- ² MICHEL BARRÉ, *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd*, De Freinetbibliotheek 2, Valthe 2006 (p 109).
- ³ Gegevens over De Werkschuit en Paul Lange ontleend aan www.taalvormingentaaldrucken.nl.
- ⁴ Idem.
- ³⁵ In een schriftelijke boodschap aan het Congres van De Freinetbeweging Nederland (Utrecht, 6 oktober 2006) ter gelegenheid van de presentatie van de Nederlandse vertaling van de Freinet-biografie.
- ⁶ Historische gegevens ontleend aan L.J.JALINK, *Inventaris van de archieven van De Freinetbeweging in Nederland*, Valthe 2002 (De Reeks).
- ⁷ Idem.
- ⁸ Gegevens ontleend aan diverse onderwijs-websites.
- ⁹ Niet iedereen was even blij met de tekst: het betrof een reeks grafschriften op namen en karakters van mijn collega's.
- ¹⁰ *Freinet in de opleiding*, Eekhorst-bulletin 17, Assen 1984
- ¹¹ JIMKE NICOLAI e.a., *De Freinetwerker; freinetwerker worden, zijn en blijven*, Valthe 2006 (De Reeks 8).
- ¹² Historische gegevens over deze periode ontleend aan: zie noot 6.
- ¹³ Titels: *Kort overzicht van de Moderne School* (1976) en *De vrije tekst*.(1977)
- ¹⁴ Nederlandse titel: *De actualiteit van Freinet, opvoeding tot initiatief en gezamenlijke verantwoordelijkheid*. De auteur, Wil Jansen Schoonhoven, ook bekend als tante Wil, vierde, enkele weken voor haar overlijden, haar 94ste verjaardag op het Symposium *Freinet 1896-1966-2006*. Zij ontving daar het eerste exemplaar van de vertaalde Freinet-biografie.
- ¹⁵ Nederlandse titel: *Op weg naar een school voor iedereen*. Deze uitgave op A4-formaat is niet meer verkrijgbaar. Inmiddels is een nieuwe vertaling verschenen onder de titel: *De Moderne School*
- ¹⁶ Nederlandse titel: *Freinetonderwijs, een eigen wijze van onderwijs*.
- ¹⁷ Nederland kent geen nationaal leerplan. Wel schrijft de overheid *kerndoelen* voor: richtinggevende streefdoelen, waarop de scholen door de inspectie worden gecontroleerd.

4

5

6

7

8

9

1

1

1

1

1

1

1

1

1